

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

III/2- CJ1/1.8/De

ATTICKÉ OBDOBÍ ŘECKÉ LITERATURY – SOFOKLES: KRÁL OIDIPUS

Přečtěte si následující text a zapište si do sešitu charakteristiku Sofoklově tvorby.

SOFOKLES (ASI 496-406 PŘ. N. L.)

Sofokles, druhý z velké trojice athénských tragiků, pocházel ze vznešené athénské rodiny. Jeho otec Sofillos byl bohatým majitelem podniku na výrobu zbraní. Sofokles dostal v mládí velmi dobré vzdělání. Zastával vysoké úřady a byl politicky aktivní (např. byl pokladníkem athénské námořní společnosti), později se stal stratémem (spolu s Periklem) ve válce proti Samu. Ve svých prvních hrách vystupoval ještě jako herec, avšak podle starořecké tradice přestal hrát pro slabý hlas. Ačkoli dostával Sofokles mnoho pozvání do jiných měst, kvůli velké lásce k Athénám tato pozvání odmítal. Po smrti byl prohlášen za héraa.

Napsal 123 dramát, z nichž je dochováno sedm tragédií, elegie, také prozaické pojednání o sboru. Zvýšil počet členů sboru z dvanácti na patnáct a zavedl na scénu třetího herce. V tragických konfliktech Sofoklových her jsou drceni jedinci, kteří svou vůlí a svým jednáním zamířili výše, než je dovoleno člověku. Heroického povýšení a uznání celé obce se dostává naopak těm, kdo ze svobodného rozhodnutí prokážou úctu k vlasti a jejím zákonům, rodině a bohům. Všichni Sofoklovi hrdinové však netrpí za chyby, kterých se dopustili. Utrpení je u Sofokla nejednou součástí osudu, který bohové dali člověku a proti němuž je marné se vzpírat.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Sofokles zpracoval stejnou látku jako Aischylos v Oresteji, a to v tragédii Elektra. Toto drama nese jméno po Orestově sestře, kterou Sofokles postavil do středu děje. Agamemnonova dcera Elektra zachovává věrnost a úctu k mrtvému otci a hrdinný vzdor vůči jeho vrahům, kteří se zmocnili vlády v zemi. V jejím těžkém postavení jí byla jedinou oporou naděje na příchod bratra a na jeho mstu. Ta se však ztratí ve chvíli, kdy Elektra dostává mylnou zprávu, že Orestes zemřel v daleké zemi. Elektra se rozhodne potrestat otcovy vrahy sama. V rozhodujícím okamžiku se Orestes vrací, s pomocí sestry trest vykoná, jak mu Apollón přikázal, a dopomůže tak svému rodu Átreovců k bývalé slávě. Na rozdíl od Aischyla vykreslil Sofokles Orestův čin jako slavný a spravedlivý, Elektru jako ženu velké mravní síly.

K nejznámějším dílům patří tragédie Král Oidipus a Antiqona.

Přečtěte si výňatek z tragédie Král Oidipus a odpovězte na otázky za textem, odpovědi si запиšte do sešitu.

Král Oidipus

(vznik asi 430-425 př. n. l.)

Výstup 5

Teiresias: Tys vládce, mám však stejné právo slovem

ti stejně splatit: v tom jsem pán i já.

Vždyť Foibův sluha jsem, tvůj nikoli;

nač **Kreontovy** záštity mi třeba?

Žes nadal mi i slepců, tedy slyš:

Jsi vidomý, a přece nevidíš

své hanby, ani kde ses usadil,

s kým obcuješ - či víš snad, čím jsi syn? -

(...)

Nuže tup si Kreonta i ústa má:

vždyť není smrtelníka na světě,

jenž bude zničen bídněji než ty!

Oidipův švagr

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Oidipus: Toť příliš, to už nelze poslouchat!

Hned pryč z mých očí! Obrát kroky své

a klid' se rychle odtud z paláce!

(...)

Teiresias: Chci jít; však řeknu dřív, proč přišel jsem.

Tvé tváře nedbám: ty mne nezničíš.

Nuž poslyš: Onen člověk, kterého

tak dlouho hledáš, Láiovu smrt

zde hlásaje a hroze, ten je zde!

Host cizí, zdá se, čas však ukáže,

že thébský rodák jest, a štěstí to

ho nepotěší. Z vidomého slepcem

se stane, z bohatého žebrákem,

v zem cizí o holi se bude brát.

A ukáže se, zeje spolu otcem

i bratrem dětí svých, že matky své

jest manželem i synem, otcovým

že vrahem jest i v loži nástupcem –

(Oidipus odchází.)

Jdi, dumej o tom! Chytíš-li mne ve lži,

pak říkej si, že věštit neumím!

Překlad Ferdinand Stiebitz

- *Podívejte se na fotografii před textem a identifikujte jednotlivé postavy.*
- *Slepý věštec Teiresias sdělil Oidipovi naplnění jeho osudu. Jakého? V odpovědi vám může napomoci význam sousloví **oidipovský komplex**, např. ve Slovníku cizích slov (1998).*
- *Důležitým motivem tragédie je právě poznání pravdy. Sebevědomý Oidipus je ponížěn, jak mu Teiresias prorokoval.*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Nejkrutější trest souvisí s urážkou, kterou Oidipus věštcí ublížil. Čeho se týkala?

- *Každá tragédie je založena na konfliktu. Zamyslete se, o jaký konflikt se jedná v Králi Oidipovi. (Připomeňte si, co nebo kdo rozhodovalo, resp. rozhodoval o životech lidí v antice.)*

Drama Král Oidipus zachycuje pouze část báje. Některá fakta se dozvídáme retrospektivně. Přečtete si text o dějové linii celé báje o Oidipovi a запиšte si do sešitu důležitá fakta, která dokreslují pozadí této tragédie.

V Thébách vypukne mor a král Oidipus ve snaze napravit provinění, které bylo příčinou božího hněvu, zjistí, že se splnilo to, co bylo předpověděno jeho otci a později i jemu. Oidipův otec thébský král Laios byl proklet Pelopem za to, že unesl Pelopova syna a zneuctil jej. Podle kletby měl Laios zemřít rukou svého vlastního syna. Proto dal svého právě narozeného syna Oidipa pohodit v horách. Novorozeně ale našel pastevec, který dítě odnesl bezdětnému korinthskému králi Polybovi. Ten dítě vychovává jako vlastního syna.

Oidipus dospěl, doslechl se, že je nalezenec, proto odchází do Delfské věštírny pátrat po svém původu. Dozví se ale pouze to, že je v jeho osudu psáno, že zabije svého otce a vezme si svou matku. Oidipus, který za své rodiče považuje Polyba a jeho ženu, se tedy rozhodne nevrátit se už do Korinthu, aby nezpůsobil zkázu svých dobrodinců a věštba se tak nemohla naplnit. Na cestě

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

se náhodně střetne s mužem, který ho nešetrně odstrčí z cesty, a v následující hádce Oidipus muže zabije.

Na další cestě dospěje až do Théb, které sužuje Sfinx. Oidipus osvobodí Théby, když rozluští hádanku Sfingy. Vděční obyvatelé provolají Oidipa králem a ovdovělá královna Iokasta si Oidipa vezme za manžela a porodí mu dva syny, Eteokla a Polyneika, a dvě dcery, Antigonu a Isménu. Sudba je tedy dokonána.

Dvacet let Oidipus s Iokastou šťastně kralují a Théby vzkvétají. Avšak po čase jsou Théby pro pokrevní provinění zachváceny morem, občané žádají krále Oidipa, aby jim pomohl, a ten začíná pátrat po příčině. V Delfách se dozví, že mor neustoupí, dokud nebude z království vypuzen vrah krále Laia. Oidipus vraha prokleje, odsoudí ho k vyhnanství a začne pátrat. Oidipus je nařčen slepým věštcem Teiresiem z otcovraždy a krvesmilstva. Oidipus Teiresia urazí, protože mu nevěří, a pátrá dál. Postupně ale vyjde pravda najevo. Iokasta se v zoufalství oběsí a Oidipus si vypíchne oči, aby neviděl svou hanbu, a odchází do vyhnanství.

Domácí úkol: Zapátrejte po detailech báje o Oidipovi.

- *Jak nechal král Laios zmrzačit Oidipa před tím, než ho dal pohodit? Jak s tím souvisí Oidipovo jméno?*
- *Jak byla v Thébách vysvětlována smrt krále Laia, než vyšla později pravda najevo.*
- *Popište Sfingu. Využijte např. obrázek v textu.*
- *Zjistěte, jakou hádanku dala Sfinga Oidipovi a jak zareagovala, když Oidipus uhádl.*
- *Kdo je Kreón a jakou roli sehrál?*
- *Jaký byl další osud Oidipa po vyhnání z Théb?*
- *Kdo z antických i moderních spisovatelů zpracoval stejný námět?*
- *Koho znázorňuje obraz na následující straně?*

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Při hledání odpovědí využijte např. Slovník antické kultury, Slovníku světových literárních děl, Zamarovského encyklopedii Bohové a hrdinové antických bájí apod.